

Nordisk Alfabetiseringskonference 2010

LO skolen i Helsingør, 22.-24. september 2010

Job og uddannelse som løftestænger til sproglig udvikling

**Karen Lund
Danmarks Pædagogiske Universitets-skole
Aarhus Universitet
karlund@dpu.dk**

Når både sproget og skriften er nyheden

Pædagogiske udfordringer

Når sproget og skriften stiller sig i vejen for forståelsen

Pædagogiske muligheder

**Et aktivt samspil mellem arbejde/uddannelse,
sproglæring og skriftkyndighed**

Læringsprocesser og sproglæringsprocesser

Pædagogiske udfordringer

Kursus i fødevarehygiejne på AMU

Dag 1: Individuel kompetenceafklaring

Mål: Certificering i fødevarehygiejne efter 14 dages kursus

Sprog og skrift som barrierer for forståelsen

Eksempler fra certificeringstest i fødevarehygiejne

- Nævn tre typer forretninger, der har kontrolrapporter hængende på væggen.
- Nævn 2 slags letfordærlige fødevarer.
- Hvilke metoder kan man benytte for at forlænge holdbarheden på fødevarer? Nævn 3 metoder.
- Kan mikroorganismer være nyttige i fødevarer?
- Hvordan kan man undgå hår i maden?

Individuel kompetenceafklaringstest i fødevarehygiejne på AMU.

1. dag på kursus

Bertelsen et al., 2007

1

Interviewer: (...) Ved du, hvad en **kernetemperatur** er?

Kursist: Kerne. Ja, kande! (In: Ja.) Det er stor kande.
Det er stor, [Xxx], og laver mad på turen.

Hvad griber man som kursist til:

Lydbaserede gættestrategier

Når fagsproget stiller sig i vejen

2

I: [øh] Hvad, ved du hvad **egenkontrol** er?

K: Egenkontrol?

I: Har du hørt om egenkontrol?

K: Egen... Ja. Brille.

I: Øjne, [K: ja er], det er "øjenkontrol".

K: Ja, kontrol.

I: Men egen, dig selv, der skal kontrollere tingene.

K: Ja, kigger.

I: Ja. (K: Ja.) Så det [øh] er det noget du gør på dit arbejde. (K: Ja.) Udfører du egenkontrol?

K: Ja, jeg kigge.

I: O.k. (noterer).

K: Ja.

Fagsproget som barriere

3

I: ... Ved du hvad en **fødevareregion** er?

K: Religioner. Muslim.

I: Nej, det er religioner.

K: Religion.

I: En region.

K: Region

I: Ved du, hvad det er? (K: [øh].) Bare sig: "Nej", hvis det er, du ikke gør. (K: Nej.) Det er fint nok. Det ved du ikke?

Hvad griber man til:

Lydbaserede gættestrategier

Fra uddannelsesfagligt sprog til hverdagsprog

En "oversættelse" til hverdagsprog – hjælper det?

Nævn tre typer forretninger, der har kontrolrapporter hængende på væggen.
Nævn 2 slags letfordærlige fødevarer.
Hvilke metoder kan man benytte for at forlænge holdbarheden på fødevarer? Nævn 3 metoder.
Kan mikroorganismer være nyttige i fødevarer?
Hvordan kan man undgå hår i maden?

<u>Kender du</u> tre forskellige forretninger <u>hvor der hænger/er kontrolrapporter</u> på væggen.
Kender du 2 slags <u>mad som let bliver dårlig</u> ?
Hvad kan man gøre for at mad <u>holder sig</u> i lang tid?
Kan <u>mikroorganismer</u> være <u>gode</u> for <u>mad</u> ?
Hvad kan man gøre <u>for ikke at få</u> hår i maden?

Hvordan gik det så?

På 3. dag nyt afsæt:

Kompetenceafklaring i praksis – i køkkenet

Efterfølgende kursusforløb med tætte målrettede samspil mellem udvikling af de faglige kompetencer og andetsprogsundervisningen

Målet blev nået: Kursisterne klarede fødevarecertificeringen

Afgørende:

At vende læringsplanen om - at tage afsæt i den faglighed og den praksis kursisterne har med sig

At udvikle de faglige kompetencer på basis heraf

At gemme nyheden – sproget og skriften – til senere

Sproglæring gennem praksis – pædagogiske muligheder

Det kontekst-rige læringsrum:

Rigt på multimodale repræsentationsformer => Helhed og del

- tegninger, billeder
- modeller
- grafer og kalkyler
- redskaber, værktøj, "køkkener"
- muligheder for at eksperimentere handlingsmæssigt
- Muligheder for at sætte sprog på sin praksis

vs

Klasseværelset:

Rigt på borde og stole på rækker => Atomisering, delfokus

En pædagogisk udfordring

Undervisningsformer

Det kontekst-rige læringsrum:

- **Styret af de givne indholdsbaseerede/faglige mål**
- **Varierede lærer-elevroller**
- **Eksperimenterende problemløsningsbaseerede arbejdsformer**
- **Læringsrum hvor flest muligt er mest muligt aktive**

”Klasseværelset”:

Lærerstyret

Defineret af:

- **Videnskontrol**
- **Envejskommunikation**

Tætte Samspil mellem sprogundervisning og arbejde

For den tosprogede er der mange kilder til forståelse når teori og praksis er knyttet helt tæt sammen

Praksis kan bruges som løftestang og adgang til forståelse og tilegnelse af den faglige viden

Praksis kan bruges som løftestang og adgang til forståelse og tilegnelse af sproget – og dermed også som afsæt for skriften

**Sproglæring gennem praksis
eller
sproglæring gennem undervisning?
Et fejlformuleret spørgsmål**

Sproglæring gennem praksis OG gennem undervisning

**Skriftkyndighed baseret på sprog man forstår og kan
bruge**

Skriftkyndighed gennem praksis OG undervisning

Hvorfor er både undervisningsrum og praksisrum nødvendige?

Undervisningsrummets genialitet

Et rum hvor man kan sætte verden og tiden i stå og sætte tempoet ned

- Tid til at forstå
- Tid til at eksperimentere
- Tid til at øve og gentage

alene og sammen med andre

Af de samme grunde er praksisrummet ikke tilstrækkeligt

**Hvad tror vi hver især på? Det må vi beslutte os for.
For det har afgørende konsekvenser for vores
pædagogiske organisering af undervisningen.**

Ubevidst læring

bevidst læring

Krashen

Smith

sprogbad

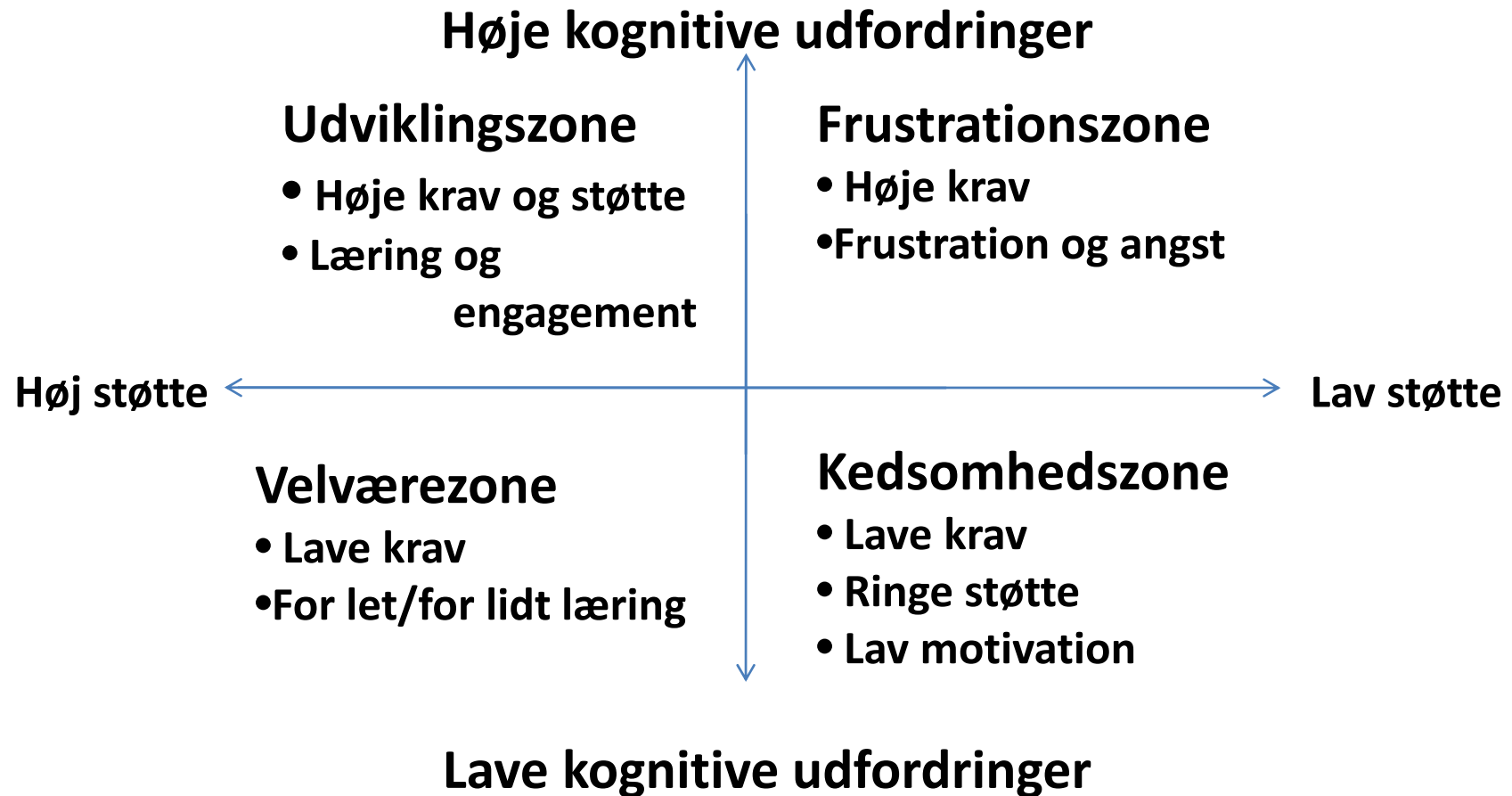
sproglig opmærksomhed

(immersion)

fokus på sproget

At organisere en undervisning som både er kognitivt udfordrende og psykosocialt støttende

Lund 2009 baseret på Mariani 1997

Fokus på læringsprocesserne

Et sociokognitivt lærings syn

Sproglæring er en kompleks dynamisk proces

Kræver muligheder for såvel:

- **Eksperimenterende kreativ famlen**
- **Afprøvning**
- **Gentagelser for automatisering**
- **Sproglig opmærksomhed**
- **Fokus på detaljen**

Alene og sammen med andre

Derfor er et sprogbad i praksis ikke tilstrækkeligt

Fokus på sproglæringsprocessen med analogi til skriftlæring

- Sproglæring gennem analyse eller syntese? Nej - både-og:
Uanalyserede helheder => analyse og segmentering
=> At bruge sprog i analyserede automatiserede
helheder

Ex: A: Hvad hedder du? Eva: Jeg hedder du Eva / Hvad hedder du Eva

At læse:

Uanalyserede helheder =>
analyse/afkodning/segmentering

=> At læse i analyserede automatiserede helheder

Ex. Måske: "mikroorganismer" eller "egenkontrol" 😊

Både sprog- og skriftlæring

- **en interaktiv udvikling mellem topstyrede og bundstyrede processer**
- **Både fokus på helheden (ordet, udsagnet, teksten)**
- **og på detaljen (fonemet, bogstavet, stavelsen, morfemet, ordet)**

Fx: Fokus på de fonematiske principper

Nanna Ebbesen og Kamilla Hjordt Juul: Læsebasen. Alfabet 2009

Billed- og lydbaseret materiale

**At lære et nyt sprog
og
At lære at læse og skrive på et nyt sprog**

- **For begge: afsæt i indhold og praksis man kender til**
- **Nyhed på sprog fordrer bekendthed på indhold**
- **Nyhed på indhold forstås bedst via et bekendt sprog**

- **At blive skriftkyndig på et nyt sprog fordrer at man først opbygger et lager af det nye sprog**

Læsning på talen grund (LTG) – Ulrika Leimar

- **At nærme sig nyheden via det man kender til**

Når sproget og skriften en nyheden

- **At nærme sig disse nyheder via de virkeligheder og praksisser vi kender til.**

Sprog og skrift er ikke primært mål i sig selv

- **Sprog og skrift er sociale praksisformer**
- **Sprog og skrift er redskab for/middel til**
  - **kommunikation og interaktion**
  - **viden**
  - **forståelse, refleksion, indsigt, erkendelse etc.**

Et eksempel på hvad et tæt samarbejde mellem sprogundervisning og fagundervisning kan føre til

Lund, K. (2007): "Evaluering af TUP-projektet for tosprogede kursister." I E. Bertelsen, et al (red.): *Dansk som andetsprog anvendt fleksibelt i AMU*. Den Tværgående udviklingspulje, EUC Nordvestsjælland og Holbæk Sprogcenter 2007: 25-38.
Tilgængelig i fuldtekst på www.emu.dk og www.eucnvs.dk

Et svejsekursus kombineret med sprogundervisning

1. samtale med kursist efter en dags IKV:

Lærer: Var den farlig?

Kursist: Ja

L: Hvorfor?

K: Fordi man kan klippe sine fingre.

L: Er der andre ting med sikkerhed i den her opgave?

L: Da du skulle svejse, hvad skulle du passe på?

K: Tøj, hånd, handsker på, sikkerhedsskærm – det er den der (peger på sit ansigt)

2. samtale med kursist efter 10 dages IKV:

K: Efter det vi tager sikkerhedstøj på fx briller eller svejseskærm, lystæt tøj og skosikkerhed.

L: Sikkerhedssko

K: Sikkerhedssko og handsker.

L: Hvordan svejser man?

K: Man skal først starte maskinen og så man skal lægge al ting klar

L: Hvad for ting?

K: For eksempel først man starter maskinen, så åbner man den der gasflaske, så åbner man den der – hvad hedder det?

L: Tråden – hastigheden?

K: Ja, hastigheden og så begynder man at svejse.

L: Man lægger to stykker metal op, hvad gør man så, for at de ikke rasler rundt?

K: Man skal svejse lidt der – i midten og der til slut

L: Hvor langt skal der være imellem

- **K: 2-3cm - mm**

K:...og så kommer vi til svejsemaskinen – og så vi kigger på om der er tråd på og gas – altså om gasflasken den er tom eller fuld – hvis den er, gasflasken er tom så skifter vi den. Hvis der er ikke tråd så vi slukker maskinen og åbner for maskinen..

L: Rullen?

K: Den der kasse..

L: Nå, selve lemmen?

K: Ja, så åbner man og tager den ud – den gamle og sætter en ny på – så man skal tage svejsepistolen, vi åbner gaskoppen..!

L: Ja, man drejer den af som man tager den på – underligt!

**K: ..og så tager man
kontaktdyssen af og så
kører man den nye tråd
ud – så tager man igen
kontaktdyssen på – og
gaskoppen på igen. Så
starter man maskinen og
åbner den der – hvad
hedder den? Volt! Den
der har varmen og gas og
tråden. Så prøver man at
svejse –**

Litteratur

- E. Bertelsen, et al (red.): *Dansk som andetsprog anvendt fleksibelt i AMU*. Den Tværgående udviklingspulje, EUC Nordvestsjælland og Holbæk Sprogcenter 2007. Tilgængelig i fuldtekst på www.emu.dk og www.eucnvs.dk
- Ebbesen, Nanna og Kamilla Hjortd Juul (2009): *Læsebasen*. Alfabet
- Lund, K. (2007): "Evaluering af TUP-projektet for tosprogede kursister." I E. Bertelsen, et al (red.): *Dansk som andetsprog anvendt fleksibelt i AMU*. Den Tværgående udviklingspulje, EUC Nordvestsjælland og Holbæk Sprogcenter 2007: 25-38. Tilgængelig i fuldtekst på www.emu.dk og www.eucnvs.dk
- Lund, K. (2009a): "Dansk som andetsprog i ungdoms- og voksenuddannelserne – at lære sit fag gennem sit andetsprog". I Rander et al: *En moderne voksendidaktik*. Alinea s. 195-232.
- Lund, K. (2009b): "Fokus på sprog" og "Fokus på sproglæring og pædagogiske implikationer for undervisningen". I Gregersen et al: *Sprogfag i Forandring. Pædagogik og praksis*. Samfundslitteratur s. 85-166.
- Lund, K., E. Bertelsen og M. Søgaard Sørensen (2006): *Muligheder og Barrierer. En undersøgelse af overgangen mellem sprogcentre og erhvervsrettede uddannelser*. København: Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration. 253 sider. Tilgængelig i fuldtekst på www.inm.dk
- Lund, K. & E. Bertelsen (2008): *Fra Studieprøven til de videregående uddannelser. En undersøgelse af de nødvendige og tilstrækkelige kompetencer*. København: Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration. 365 sider. Tilgængelig i fuldtekst på www.inm.dk

Litteratur

- Lund, K. & E. Bertelsen (2009): "At mestre et uddannelsesfagligt fremmed/andetsprog – en forudsætning på en videregående uddannelse. *Sprogforum* 44: 17-24.
- NirasKonsulenterne, Lund og Bertelsen (2009a): Evaluering af puljen "Grundkursus i arbejdsmarkedsdansk – pulje til ny fleksibel beskæftigelsesrettet danskundervisning. Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og integration. www.nyidanmark.dk
- NirasKonsulenterne, K. Lund og E. Bertelsen (2009b): God praksis på kurser i arbejdsmarkedsdansk. Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og integration. www.nyidanmark.dk
- Geiger, T. og K. Lund (2010): Integrations af indvandrere gennem voksen- og efteruddannelse. En nordisk komparativ undersøgelse. Danmark. Nordisk Ministerråd.
- Wahlgren, B., K. Lund og T. Geiger (2010): Integrations af indvandrere gennem voksen- og efteruddannelse. En nordisk komparativ undersøgelse. Tværgående analyser og sammenfatninger. Nordisk Ministerråd.